

չեն արդեօք այս տեսակ հրատարակութեան մը համար, որ կ'ենթարկուի ճապաղելու վտանգին: Արդարեւ, ներկայ հատորին մէջ աւելորդ էր Ուրֆայէն Պոլսոյ լրագիրներուն ղրկուած թղթակցութեանց ամբողջական ընդօրինակութիւնը, անձնական աւելորդ յուշագրութիւնները (որոնք յաճախ կրկնութիւններ են): Միւս կողմէ, սպասելի եւ անհրաժեշտ կարելութիւնը չէ տրուած ազգագրական նիւթերու հաւաքածոյին հաւաքումին եւ լեզուական քննութեան, որոնք համեմատաբար այլ նիւթերու՝ շատ քիչ տեղ կը դրուեն հատորին մէջ: Նմանապէս անտեսուած են, բացի Կարմուռ գիւղաքաղաքէն, զրեթէ Ուրֆայի չրջակայ կէս հայաբնակ գիւղերը, ինչպէս՝ Պիրեճիկ, Արուճ, Թլպաշար, Զանքուշ, Էւն, որոնք ունէին իրենց առանձնապատուկ աւանդութիւնները:

Հակառակ այս բոլորին, պատմական եւ մշակութային տեսակէտով, անուրանալի է Ուրֆայի Յուշագրքին բերած նըպաստը հայ բանասիրութեան: Արեւեան քահանայի գործերուն գիւտն ու հրատարակումը, Արամ Սահակեանի ինքնագիր եւ խմբագրական աշխատանքը, Պետրոս Տէր-Պետրոսեանի բառարանը, եւ ազգագրական ու տեղագրական արժէքներու հաւաքումն ու մէկտեղումը մեծապէս զընահատելի են: Յուշագրութեան միւս աշխատակիցներէն, յիշենք անունները՝ Վ. Ահարոնեանի, Զ. Մելքոնեանի, Յ. Հիսայեանի, Էւն.:

Կը յուսանք, որ Ուրֆայի այս պատմագրքին համար տարուած հաւաքական ու համագրական աշխատանքին օրինակով՝ կ'ունենանք մեր բոլոր հայրենի գաւառներու եւ քաղաքներու յուշամատենները:

ԵՐՈՒԱՆԻ ՓԱՄՊՈՒԲԵԱՆ

Վեներաբիլ

Ի ՍԷՐ «ՄԵՆՍԱՍՓԱՆՉ»-ԻՆ

6

ՆՈՐԱՕԾ

Վերջերս տեղի ունեցած Կաթողիկոսական ընտրութեան առիթով՝ Կաթողիկոսական սխալներով օծուեցան մեր թերթերը:

Այս աշխարհակ բարեութիւնը՝ ՆՈՐԱՕԾ, նորայայտ օձի նիւթն սողոսկեցաւ խմբագրատունէ խմբագրատուն, թոյնը ամէն կողմ տարածելով:

Զարքօմ (29-ժ-55), Արեւիկ (25-ժ-55), Արարատ (9-ժ-55), Հայաստանի Կոչնակ (1955, քիւ 43, էջ 1015, կէս սիւնակի ընթացքին՝ չորս անգամ), Էջմիածին (1955, ք. 10-11, էջ 89):

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի պաշտօնաթերթն ալ նորած եպիսկոպոսներուն պատիւ կ'ընծայէ (Հասկ, 1955, ք. 10, էջ 391):

Հայերէնի մէջ, ո՛ր հանդիպած են այդ աօ կոկորդատանը զոյգին: Յետոյ, թողունք ճաշակը, աւա՞նջ ալ չունին այդ խմբագիրները:

Աւելի բախտաւոր է Մասիս, որ կը դործածէ նորո՞ծ (20 - ժ - 55, էջ 8):

Կանոնը շատ պարզ է. երբ բարդութիւք բառերուն վերջինը՝ ճայնաւորով սկսի, յօդակապ չի դրուիր (Հ. Ա. Ղազիկեան, Մի' գրէք... 1930, էջ 260):

Երկրորդ կանոն մը, որ խնդիրը արմատէն կը լուծէ՝ նոր ձեռնադրուած եպիսկոպոսի մը կամ քահանայի մը տրուած ճշգրիտ տիտղոսն է նորընծայ, եւ ո'չ թէ նորած կամ նորո՞ծ չինծու եւ արդի բառերը:

Ուստի գրեցէ՛ք նորընծայ քահանայ, նորընծայ արեղայ, նորընծայ եպիսկոպոս:

ԶԱԹՈՒ ՀԱՅԿԱԶՆԵԱՅՍ (?)

Ա'ս ալ Կաթողիկոսական ընտրութեան առիթով. ձայնը Երուսաղէմէն է (Սիւն, 1955, ք. 9-10, էջ 245). խմբագրականին վերջաբանը:

Սխալ է Հայկազնեայս. ուղիղ ձեւն է Հայկազնեայց: Հայկազնեայց տպած է Վենետիկի դպրութեան գիրքը, Հայկազնեայց տպած է Տաշեանի «Քննական Պատարագամտոյց»ը, Հայկազնեայց տպած են Եկմալեան եւ Կոմիտասեան պատարագներու Երզնգողութեանց հրատարակութիւնները:

Սխալ Հայկազնեայս տպած էր վերջերս Գերշ. Տիրան Եպիսկ. Ներսիսեան իր երկրէգունեան Պատարագամտոյցին մէջ (1950, Նիւ Եորք) թէ՛ բնագրին մէջ, թէ՛ երզնգողութեան բաժնին մէջ:

Քերականօրէն սխալ է այստեղ Հայկազնեայս բառը. շատ շատ պէտք էր ըլլալ Հայկազնեայցս. բայց ոչ երբեք Հայկազնեայս, որ ոչ մէկ կերպով կը համաձայնի զԱթուրին: զԱթուր՝ եղակի հայցական է, Հայկազնեայս՝ յօդնակի հայցական:

Կրնար ըլլալ զԱթու Հայկազնեայ, կամ զԱթուս Հայկազնեայ, կամ զԱթու Հայկազնեայցս, կամ զԱթու ՀԱՅԿԱԶՆԵԱՅՍ. վերջինը յաղթեր է:

Բայց չի կրնար ըլլալ երբեք զԱթու Հայկազնեայս:

Զարմանալին ան է որ Սիւնի մէջ կը յայտնուի այս սխալը: Ո՞ր կ'ապրի խմբագիրը. ի վերի՞ն Երուսաղէմ...:

ՈՐ - ԶՈՐ

Ժամանակին Սաւառնակին մէջ փափաք յայտնած էին որ յատուկ բացատրութիւն մը տայի անոնց « որոնք որ յարաբերական դերանունի գործածութիւնը կ'անդիտանան զրեւոյ գործ, ուր գրելու է որ » (Սաւառնակ, 1955, Ապրիլ 30):

Մտերմանքը սեղանիս վրայ մ'նացած էր. չեմ գիտեր ինչո՞ւ այսքան յապաղեցաւ պատասխանը:

Այս սխալն ալ Կաթողիկոսական կոչենք...: Տեսէք: Էջմիածնի Նորընտիր Կաթողիկոսին առաջին հանդիսաւոր պատարագի արարողութիւնը նկարագրելու ընթացքին՝ Երիտասարդ Հայուհի կը գրէ. «Գոհանամք-ի ժամանակ սարկաւազները առաջին անգամ ըլլալով կու տան նորընտիր Կաթողիկոսին անունը գորդատարագս մատուցանէ ի սրբոյ սեղանին...» (1955, Հոկտ. էջ 9):

Ուրիշ՝ բոլոր աղբ գործ. ուղղելու է ՈՐ գլխաւորագրս մատուցանէ»: Իսկ ի սրբոյ սեղանին՝ գոյութիւն չունի. կ'ընեն խմբագրին խորհրդածութիւնն է. եւ գրաբար...:

Զեմ կարծեր թէ Էջմիածնի սարկաւազը այդպէս գորդատարագս մատուցանէ երգած ըլլայ. ձայնաւորութիւնն չեմ լսած. բայց կը համարիմ որ Մայր Տաճարին մէջ քերականական սխալներ չեն ընդունուիր. Ակադեմիայի լեզուաբանները կը բողոքեն իսկոյն:

Իսկ մեր Երիտասարդ Հայուհի-ի սըխաւորութեան դէմ ո՞վ պիտի բողոքէ:

Դեռ կ'ուզէ՞ք այս տեսակ սխալներ. ահա՛ քանի մը օրինակներ.

« Այն՝ ԶՈՐ իր մտերմաներուն միայն ծանօթ է » (Սուրբ Փրկիչ, 1955, Նոյ., էջ 17):

« Ան պատմեց հարուստ մարդու մը պատմութիւնը, ԶՈՐ ճոխութեան մէջ ընկողմած՝ կը մտածէր աւելի մեծ հարստութեան տիրանալու (Վերել, 1955, ք. 11 - 12, էջ 175):

Ուղղեցէ՛ք միշտ ՈՐ:

Բացատրութիւն

1. - Նախադասութիւն մը, ուր որ յարաբերականը կայ, կը կոչուի յարաբերական նախադասութիւն:

բացեալ բանաստեղծ՝ Մկրտիչ Պէշիկփաշ-
լեան»:

Իսկոյն ժամանակի տարեթիւին նայե-
ցայ, ստուգելու համար որ արդեօք 1868ի
թիւ մը չըլլա՞յ ձեռք առածս: Բայց նե-
րողութիւն. այն թուականին ժամանակ
օրաթերթը չէր ծնած: Ծնած չէր նաեւ
յօդուածագիրը:

Կրցա՞յ հասկցնել:

Դար մը առաջ վախճանած հեղինակի
մը վրայ գրելու միջոց՝ ռըբացեալ տիտ-
ղոսը չեն գործածեր: Ոչ ալ անհետացող
դէմքերու տակ կը դասեն: Այս տիտղոս-
ները սովոր ենք տալ մեր օրերուն վախ-
ճանած հեղինակներու. օրինակ՝ Լ. Շան-
թի, Արշակ Զօպանեանի:

Նոյնիսկ Զարենցի կամ Օշականի հա-
մար չենք կրնար ըսել, ո՞ւր մնաց Մկրտիչ
Պէշիկփաշեանի համար:

Կը ներէ՞ք. այս նիւթը մեր սահմանէն
դուրս էր, եւ աւելի կը պատկանէր Նա-
յիրի-ի Արշակաւանին. բայց անոր ոստի-
կանատունը փակ է ատենէ մը ի վեր:

ԽՄԻԶՔԱԶԱՓ

Ամերիկեան դիւտ մը. գործիք մըն է
որ կը չափէ թէ մարդ ի՞նչ աստիճանի դի-
նովցած է. հետեւաբար՝ թէ արդեօք դի-
նետունէն մինչեւ իր տունը կրնա՞յ վերա-
դառնալ սեփական ինքնաշարժով, թէ՛
ոչ: Աւետիսը կու տան Զարթօնի (12-ԺԱ.
- 55, էջ 3) եւ Արեւ (8-ԺԲ-55, էջ 3):

Աղուոր գործիք, որու նպատակն է ա-
ռաջն առնել բաղմամբիւ արկածներու:

Գործիքը լա՛ւ. բայց այդ հայերէն
խմբագրաւի բառը հնարողին խելքն ալ
չափելու գործիք մը չկա՞յ. եթէ ոչ իր սե-
փական ինքնաշարժով, գոնէ ուրիշով մը
կարելի է անշուշտ խմբագրատունէն հա-
նել զինքը եւ տանիլ... Նախակրթարան
մը:

Արդէն այդ խմբագր. բառն ինքնին, զոր
արեւելահայերը չափ կը գործածեն, ան-

ճոռնի բան մըն է. մինչ չափ ներդաշնակ
ու մաքուր բառ մըն է, նոյնիսկ ոսկեգաւ-
եան, ըմպելի բառը. ինչո՞ւ խեղճը դրա-
բարի շտեմարանին մէջ փոխի:

Իսկ խմբագրաւի բարդութիւնը կադմո-
ղը չի՞ր զիտեր որ բարդութեան պարագա-
յին՝ այդ ոչ-արմատական Գ տառը կ'ան-
հետանայ. օրինակ՝ փառք - փառաւոր,
կառք - կառարշաւ, մեղք - մեղապարտ,
միտք - մտային, ինչք - ընչաւէր, վերք -
վիրաւոր:

Խմբագր. - խմբագրեց բառերը Մալխաս-
եան Բառարանին մէջ ալ յարկաբաժին մը
գտած են. բայց անշուշտ օր մը տունեւ-
նին կը փոխեն:

Թերեւս աւելի բախտաւոր ըլլային մեր
խմբագիրները՝ եթէ խմբագրաւի-ին տեղ
պիտակաւ դրած ըլլային, կամ աւելի
ճիշտ՝ պիտակաւ, բառ մը՝ որ արդէն
կ'աղբի Մալխասեանի Բառարանին մէջ եւ
հայացած է տառադարձութեամբ:

Եզրակացութիւն... աղուոր կաղանդ-
չէք մը մեր անդրադէտ խմբագիրներուն եւ
անոնց սերունդին: Բայց ի՞նչ օգուտ,
«Յականջս մեռելոց լինել խօսեցեալ»...:

ԳԼՈՐԱԾ ՔԱՐԵՐ

Յառաջը կարծէք քիչ մը վշտացեր է որ
«նորէն քար մը դլորած էինք Յառաջի
հասցէին» (29-ԺԲ-55), խմբագրին բա-
ցակայութեան ատեն սպրդած վրիպակներ
մատնանշելով:

Սիրելի Յառաջ, քարերը քեզի դէմ
չէին, այլ գողերուն դէմ՝ որոնք արթուն
պահակին հեռանալէն օգտուելով՝ այդիդ
մտեր էին: Բայց ի՞նչ քարեր. ապառաժ-
ներ իսկ չեն բաւեր գլորելու՝ մեր Մեծա-
սքանչին չքնաղ այգին կողոպտող աւա-
ղակապետներուն դէմ:

Այս ուղղութեամբ դուն ալ շարունակէ
գլորել, որպէսզի պաշտպանողական պատ-
ուարը դօրանայ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՑԱՆԿ

“ Բ Ա Ջ Մ Ա Վ Է Պ ”

1955

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՆԱՇԵԱՆ Հ. ՄԵՍՐՈՊ	Կառչինք մեր մշակոյթին	Էջ 1
ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԷՍ	Մխիթարի խորհուրդը	81
— — — — —	Մեր նահատակները	84

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԱԴԱՄԵԱՆ Հ. ԱՐԲԱՀԱՄ	Պեղատհորի արաբ պատմագիրը եւ հայերը (չար. եւ վերջ)	62 143
ՀԱՅՈՒՆԻ Հ. ՎԱՐԴԱՆ	Նորակերտ Հայ Լուսինեաններ (չար. եւ վերջ)	49, 152, 177, 229
ՄԻՍԱԳԵԱՆ ԲԺ. ՊԵՏՐՈՍ	Լուի Փաթիէօն (1822-1895). իր կեանքն ու դո՞ր- ջը (չար. եւ վերջ)	21, 56
ՖՈԿՈՒԵԱՆ Հ. ԱՆԴՐԷԱՍ	Ապետիք Կոմսի զարմանալի կեանքը (չար.)	52, 138, 225

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆԱՆԵԱՆ Հ. ՊՕՂՈՍ	Ճշգրտմ. մը Կորնելի «Վարդ Մաշթոցի» հրատարա- կութիւններուն մէջ	238
ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԷՍ	Ուսուցչապետ Almo Zanolliի (1876-1953) հայա- գիտական աշխատութիւնները	207
ՔԻՒՐՏԵԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ	Հայրապետ Վրդ. Ղուկիկցի եւ Ներսէս Եպիսկ. Բաղիշեցի. (Կենսագրական ճշտումներ եւ յա-ւելումներ)	100
MUYLDERMANS J.	Les manuscrits arméniens d'Evagre le Pontique à Jérusalem	72, 108